

Świętokrzyski Park Narodowy

Przyrodnicza ścieżka edukacyjna Św. Katarzyna - Łysica: Jeden ze szczytów Korony Gór Polski

PTTK
Oddział Świętokrzyski
w Kielcach

Co to jest Park Narodowy?

Park Narodowy to najwyższa forma ochrony przyrody w Polsce. To obszar o unikatowych walorach przyrodniczych, naukowych, społecznych, kulturowych i edukacyjnych. Wyjątkowość tego miejsca polega na tym, że jest zachowany w stanie naturalnym lub w niewiele zmienionym przez działalność człowieka. Najważniejszym zadaniem parku narodowego jest ochrona przyrody z całą jej różnorodnością biologiczną i walorami krajobrazowymi, dbanie o bezpieczeństwo wszystkich jej elementów, zachowanie lub przywracanie przyrody do stanu naturalnego.

Czy wiesz, że:

- W Polsce najstarsze są: Pieniński i Białowiecki Park Narodowy, które powstały w 1932 roku. Świętokrzyski Park Narodowy został utworzony w 1950 roku jako trzeci. Najmłodszy jest Park Narodowy „Ujście Warty” z 2001 roku
- Największym Parkiem w Polsce jest Biebrzański Park Narodowy o powierzchni 592,23 km², a najmniejszym Ojcowski Park Narodowy o powierzchni 21,46 km². Dla porównania Świętokrzyski Park Narodowy posiada powierzchnię ponad 76 km²

**EGZEMPLARZ
BEZPŁATNY**

Wykonano na papierze
w 100% z recyklingu.

**Wydawnictwo jest współfinansowane
przez Województwo Świętokrzyskie**

Przyrodnicza ścieżka edukacyjna Święta Katarzyna - Łysica: Jeden ze szczytów Korony Gór Polski

Długość ścieżki:	2,5 km
Suma podejść:	252 m
Suma zejść:	29 m
Czas przejścia:	1 godzina
Stopień trudności:	trudny

KAPLICZKA I ŹRÓDEŁKO ŚW. FRANCISZKA

Kapliczka Świętego Franciszka i znajdujące się obok źródło jest jednym z najczęściej odwiedzanych miejsc w sercu Gór Świętokrzyskich. Jej dzieje sięgają 1641 r., kiedy bernardyńscy bracia świeccy z klasztoru w Świętej Katarzynie postanowili zbudować przy źródle kapliczkę pod wezwaniem Świętego Franciszka - patrona przyrody, a także ekologii i ekologów. Dzisiejsza kapliczka powstała prawdopodobnie w XIX wieku, jest nieco inaczej usytuowana niż ta oryginalna. Obok kapliczki możemy podziwiać źródło. Woda w nim, według miejscowych wierzeń, ma moc leczenia oczu. Legenda mówi, że moc ta pochodzi od łez wylanych przez dziewczynę opłakującą utratę siostry. W dawnych czasach źródło wylewało się na pobliskie ścieżki. Dziś jest obudowane kwarcytową studnią. Od czasu do czasu z wody wydobywają się pękające bańki gazu. Źródło przez cały rok ma stałą temperaturę (4-7°C) i nigdy nie zamarza.

Figurka Świętego Franciszka fot. Paulina Kozłowska.

Czy wiesz, że:

- W Świętokrzyskim Parku Narodowym możemy napotkać także inne kapliczki np. kapliczkę Św. Mikołaja, kapliczkę Dąbrówki czy kapliczkę tzw. napoleońską. Każda z nich fascynuje nas swoją historią
- Lasy świętokrzyskie od wieków były miejscem kryjówek powstańców i żołnierzy. Schronienie znaleźli tu między innymi powstańcy styczniowi, a we wrześniu 1943 roku w tych okolicach ukrywały się oddziały partyzanckie Armii Krajowej dowodzone przez majora Jana Piwnika o pseudonimie „Ponury”. Idąc od wejścia do źródelka możemy zobaczyć tablicę upamiętniającą jego zgrupowanie, ufundowaną w 2011 roku
- Na trasie szlaku czerwonego znajduje się pomnik poświęcony pamięci osób zamordowanych w czasie II wojny światowej oraz dwie zbiorowe mogiły, gdzie pochowano co najmniej 40 ofiar egzekucji dokonanych na tutejszych mieszkańcach przez niemieckich nazistów z 62 Zmotoryzowanego Plutonu Żandarmerii, stacjonujących od maja do lipca 1943 roku w klasztorze w Świętej Katarzynie

*Kapliczka, obok źródelko Świętego Franciszka
fot. Michał Piorun.*

EROZJA GLEB – ZAGROŻENIE DLA GLEB CZY PROCES TWÓRCZY

Na niektórych odcinkach ścieżek edukacyjnych i szlaków turystycznych, w wyniku intensywnego ruchu turystycznego, dużego nachylenia terenu oraz gwałtownych opadów deszczu zachodzi wyraźnie widoczna erozja gleb, która stanowi zagrożenie dla siedlisk przyrodniczych znajdujących się w bezpośrednim sąsiedztwie szlaków. Chcąc zapobiegać rozszerzaniu się tego niekorzystnego zjawiska budujemy urządzenia, które utrudniają rozdeptywanie szlaków na szerokość tzw. potykacze oraz ogrodzenia. W miejscach o podwyższonej wilgotności podłoża przekopujemy rowki odwadniające, odprowadzające wodę z opadów do wnętrza lasu oraz budujemy drewniane progi i kładki. Robimy to, aby spowolnić przepływ wody oraz zatrzymać niesiony przez nią materiał mineralno-organiczny, a tym samym ograniczyć proces niszczenia gleby.

Należy jednak wspomnieć, że przebiegająca w sposób zupełnie naturalny erozja gleby czy erozja wodna przyczyniają się do malowniczego wzbogacenia krajobrazu poprzez rzeźbienie urokliwych wąwozów, jarów czy też dolin rzek i strumieni.

Skutki erozji glebowej...

fot. Michał Buchholz.

Czy wiesz, że:

- Do najłatwiej zauważalnych form terenu na obszarze Parku, których rozwój dokonuje się pod wpływem człowieka, należą bruzdy i rynny erozyjne na szlakach turystycznych o największej frekwencji: między Nową Słupią i Świętym Krzyżem oraz między Świętą Katarzyną i Łysicą
- Zabiegi zabezpieczające szlaki turystyczne i ich otoczenie przed negatywnymi skutkami splukiwania niestety prowadzą do dalszych zmian w lokalnym krajobrazie Łysogór
- Obok erozji gleb, spowodowanej opadami deszczu i intensywnym rozdeptywaniem przez turystów, równie ważnym jest problem zaśmiecania przyrody parku. Świętokrzyski Park Narodowy w ciągu roku zbiera około 100 m³ śmieci

Ogrodzenie z poręczą pomocne w pokonywaniu drogi na Łysicę i ograniczenie przed rozdeptywaniem
fot. Michał Piorun.

WYKROTY I MARTWE DRZEWA – WŁASNE „M” DLA WIELU ORGANIZMÓW

Idąc szlakiem zwróćmy uwagę na stare, połamane pnie drzew oraz leżące kłody w różnym stadium rozkładu. Niektóre z nich, oblepione hubami, podziurawione dziuplami i z odpadającą korą stoją jeszcze pośród żywych drzew tworząc malownicze kompozycje. Inne, leżące na ziemi, czasami wyrócone przez wiatr wraz z korzeniami lub złamane podczas szalejącej burzy, próchniejące, pokrywane się powoli mchami, opadającymi liśćmi, stają się pokarmem i domem wielu zwierząt, grzybów i innych organizmów. Grzyby rozpoczynają i cały czas uczestniczą w procesie rozkładu drewna aż do jego całkowitego rozpadu. Owady i inne bezkręgowce z wielu grup systematycznych, żywią się martwym drewnem w różnych stadiach jego rozkładu lub zjadają inne organizmy zasiedlające to mikrośrodowisko. Wiele zwierząt wykorzystuje martwe, próchniejące drewno jako miejsce gniazdowania, schronienia, zimowania bądź żerowania. Martwe, stojące i powalone drzewa, są miejscem życia licznych gatunków roślin zielnych, mchów, porostów, wątrobowców, paproci, śluzowców itd.

Czworozęb bielański
fot. Paulina Kozłowska.

Martwe drewno fot. Paweł Szczepaniak.

Biegacz pomarszczony fot. Janusz Kuszewski.

Czy wiesz, że:

- *Rozkładające się drewno wzbogaca glebę w próchnicę, materię organiczną, makroelementy takie jak: węgiel, azot, wapń, czy potas oraz mikroelementy takie jak cynk czy jod występujące w glebie w bardzo małych ilościach, ale jednocześnie niezbędne dla rozwoju roślin*
- *Obliczono, że 97% pożywienia dzięciołów, stanowią owady żyjące w drewnie o różnym stopniu rozkładu*
- *W jednej kłodzie świerkowej o długości ok. 10 m, w zależności od jej stopnia rozkładu, może występować od 46 milionów do prawie 400 milionów mikrostawonogów (tj. roztoczy i skoczogonków)*

SSAKI ŚWIETOKRZYSKIEGO PARKU NARODOWEGO

Według najnowszych badań na terenie Parku żyje około 4 tysiące różnych gatunków zwierząt, wśród których zwierzęta kręgowce to 188 gatunków, reszta to bezkręgowce. W parkowych lasach można spotkać około 45 gatunków ssaków. Są to zwierzęta płochliwe, które raczej omijają tereny, gdzie można spotkać duże grupy ludzi. Jednak przy odrobinie szczęścia i cierpliwości, wędrując po parkowych szlakach może uda się zobaczyć lisa, sarnę czy wiewiórkę. Zwierzęta w Parku często zjadają resztki jedzenia pozostawionego przez turystów. Nie jest to dla nich zdrowe. Zazwyczaj, ze względu na przetworzoną formę takiego pożywienia, dużą zawartość środków chemicznych i przypraw, do których zwierzęta nie są przyzwyczajone, jest wręcz dla nich trujące. Pamiętajmy, że butelki i puszki, niekiedy z resztkami słodkiego napoju wabią wiele owadów, stając się dla nich śmiertelną pułapką. Ważne, aby resztki posiłków jedzonych podczas wędrowki zabrać ze sobą. Jeżeli jednak nie spotkamy żadnego zwierzęcia, to na pewno obserwując uważnie otoczenie, znajdziemy ślady ich bytności: tropy, ślady żerowania, odchody, wypluwki czy schronienia.

Lis popspolity fot. Paweł Szczepaniak.

Czy wiesz, że:

- Jeleń szlachetny – jeden z największych ssaków w Europie Środkowej, zwierzę dostojne, silne, waleczne, o pięknej, nieco wyniosłej postawie, z bujnym porożem zwanym wieńcem, budzący podziw i respekt – to gatunek, który żyje na Ziemi już 400 000 lat
- Potężni mieszkańcy starej, wspaniałej puszczy jak tur, żubr i niedźwiedź nie goszczą już w Puszczy Jodłowej. Niedźwiedź spotykany był w tych lasach do około 1840 roku. Wspomnienia o dawnych „władcach lasów” przetrwały do naszych czasów w opowieściach przekazywanych z pokolenia na pokolenie. Do dziś pozostały nam nazwy wsi, dolin czy rzek i tak np. po wilkach - wieś Wilków i Dolina Wilkowska, po łosiach – wieś Łośna, a po bobrach – rzeka Bobrza.
- Na terenie Parku znów bytują wilki (*Canis lupus*), wytępione doszczętnie w połowie XIX w. Naszym pracownikom udało się potwierdzić ich obecność m.in. poprzez zdjęcia z fotopułapek rozmieszczonych w lesie
- Nocek duży zaobserwowany w Świętokrzyskim Parku Narodowym to jeden z największych gatunków nietoperza występujący w Polsce. Gatunek ten poluje w nietypowy dla polskich nietoperzy sposób – ląduje na ziemi, gdzie poluje na chrząszcze. Jeden nietoperz może upolować nocą nawet 3 tysiące komarów
- Z drobnych ssaków na terenie Parku należy wymienić ryjówkę malutką, która jest równocześnie najmniejszym krajowym gatunkiem ssaka. To zwierzę o niezwykle wysokim metabolizmie. W ciągu doby potrafi zjeść tyle, ile sama waży, czyli ok. 4 g

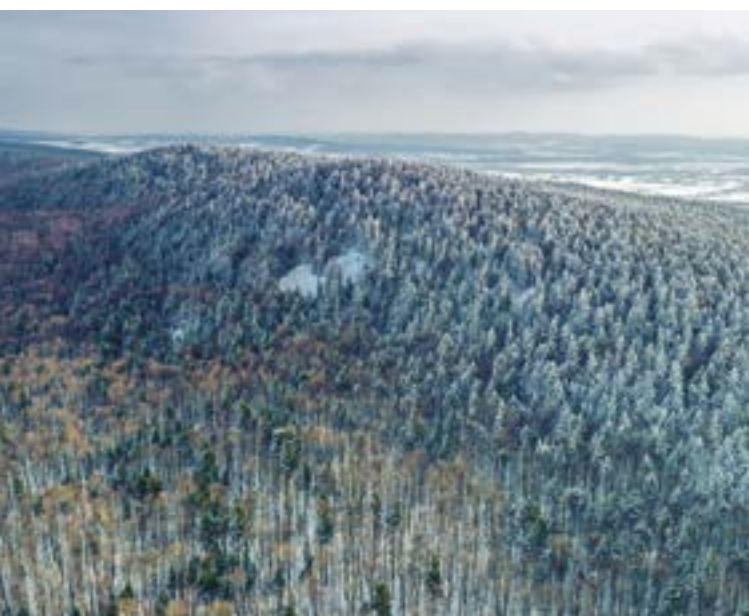
Nornica ruda fot. Paweł Szczepaniak.

ŁYSICA – POCZĄTEK DROGI NA KORONĘ GÓR POLSKI

Wysoko w chmurach dumnie króluje Łysica, będąca niezmiennie najwyższym szczytem Gór Świętokrzyskich i najniższym z 28 szczytów tworzących Koronę Gór Polski. Wokół Łysicy w 1922 roku utworzono ścisły rezerwat przyrody, mający na celu ochronę unikalnych lasów przypominających pradawną puszcę. Legendy mówią, że to właśnie tutaj odbywały się spotkania czarownic, zwane sabatami. Warto wspomnieć, że Łysica jest dwuwierzchołkową górą, niemal w całości porośniętą lasem. U podnóża rośnie las jodłowo-bukowy, a w górnych partiach las jodłowy. Na zachodnim wierzchołku znajduje się replika pamiątkowego krzyża z 1930 roku oraz nieliczne pozostałości wieży triangulacyjnej. Nieopodal możemy podziwiać interesującą wychodnię skalną. Jest to przykład na to, jak przed setkami tysięcy lat mogły wyglądać szczyty łysogórskie. Były wówczas wyższe i bardziej strome, a pozbawione roślinności wychodnie skalne, uległy wietrzeniu tworząc gołoborza. Na wschodnim wierzchołku znajduje się przepiękna pozostałość grani skalnej. Od północy i południa otaczają je słynne gołoborza, czyli odsłonięte miejsca, pokryte przez głązy, które powstały w wyniku wietrzenia piaskowców kwarcytowych.

*Widok na dwuwierzchołkową Łysicę
fot. Sławomir Rakowski.*

Cykl przewodników

Przyrodnicza ścieżka edukacyjna

Św. Katarzyna - Łysica:

Jeden ze szczytów Korony Gór Polski

Przyrodnicza ścieżka edukacyjna

Nowa Słupia - Łysa Góra

Śladem czarownic, pogańskich kultów i powstańczych kryjówek

Przyrodnicza ścieżka edukacyjna

Huta Szklana - Łysa Góra

Pośród szumu świętokrzyskich jodeł i buków

Przyrodnicza ścieżka edukacyjna

Trzcianka - Łysa Góra

Szlakiem mamucich jodeł

Przyrodniczo - kulturowa ścieżka edukacyjna

Nowa Słupia - Święta Katarzyna

Śladem kolejki wąskotorowej

Przyrodnicze ścieżki edukacyjne:

- Na Przełęcz Hucką
- Na Przełęcz Św. Mikołaja

Historyczno - przyrodnicza ścieżka edukacyjna

im. płk Mariana Sołtysiaka ps. „Barabasz”

Bukowa Góra - Wilków

Tekst i zdjęcia

Świętokrzyski Park Narodowy

z siedzibą w Bodzentynie

ul. Suchedniowska 4

26-010 Bodzentyn

tel. 41 311-51-06

e-mail: dyrekcja@swietokrzyskipn.org.pl

Zdjęcie na okładce:
Drewniany podest w drodze na Łysicę
fot. Michał Piorun

Wydawca

PTTK

Oddział Świętokrzyski
w Kielcach

ul. H. Sienkiewicza 29, 25-007 Kielce

tel. 41 344 77 43

e-mail: biuro@pttkkielce.pl

www.pttkkielce.pl